

Συνήγορος του Πολίτη/Ημερίδα

**Μικτές μεταναστευτικές ροές και
προκλήσεις για την προστασία των
προσφύγων**

Καλλιόπη Στεφανάκη/Υπατη Αρμοστέία του ΟΗΕ για
τους Πρόσφυγες

Σύνοψη της παρουσίασης

- Βασικά χαρακτηριστικά των μετακινούμενων πληθυσμών προς την Ευρώπη
- Θέσεις της Ύπατης Αρμοστείας για τις επιστροφές αλλοδαπών
- Θέσεις της Ύπατης Αρμοστείας για την κράτηση προς επιστροφή

Οι αριθμοί στον κόσμο...

(στοιχεία μέχρι Ιούνιο 2014) (1)

- Το 2013 ήταν το έτος με τον υψηλότερο αριθμό προσφύγων και εσωτερικά εκτοπισμένων (άνω των 50 εκατ.) από τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο.
- **2013: 51.200.000** βίαια ξεριζωμένοι λόγω συρράξεων και διώξεων παγκοσμίως, εκ των οποίων **16.700.000** πρόσφυγες εκτός της χώρας καταγωγής τους, **1.100.000** αιτούντες άσυλο, **33.300.000** εσωτερικά εκτοπισμένοι
- **6/2014 : 46,3 εκατ.** ο πληθυσμός που λαμβάνει βοήθεια από την ΥΑ, αύξηση 3,4 εκατ. από το 2013).
- **6/2014:** Σύριοι, μεγαλύτερος προσφυγικός πληθυσμός για πρώτη φορά ξεπερνούν τους Αφγανούς που κρατούσαν τη θέση αυτή πάνω από τρεις δεκαετίες. **4/2015:** 3,9 εκατ. Σύριοι στις γείτονες χώρες (Τουρκία, Λίβανος, Ιορδανία, Ιράκ) και στη Βόρειο Αφρική. **Αφγανοί στη β' θέση, (2,7 εκατ. 6/2014)** ο μεγαλύτερος πληθυσμός σε παρατεταμένη προσφυγική κατάσταση. Σομαλία, Σουδάν, Νότιο Σουδάν, Λαϊκή Δημοκρατία του Κογκό, Μιανμάρ και Ιράκ.

Οι αριθμοί στον κόσμο...

(στοιχεία μέχρι Ιούνιο 2014) (2)

- **6/2014:** Γενικές αιτίες αναγκαστικής μετακίνησης: συρράξεις, κλιματολογικές αλλαγές, αύξηση πληθυσμού, οργανωμένο έγκλημα και άλλες μορφές βίας με αυξητικές τάσεις, π.χ. αύξηση **ασυνόδευτων παιδιών** τόσο στην Κεντρική Αμερική όσο και από το Αφγανιστάν και την ανατολική Αφρική.
- **2013** :46% των προσφύγων είναι παιδιά κάτω των 18 ετών
- **6/2014:** Κύριες χώρες υποδοχής προσφύγων: Πακιστάν (1,6 εκατ. Αφγανούς), Λίβανος, Ιράν, Τουρκία, Ιορδανία, Αιθιοπία, Κένυα, Τσαντ. Από Ασία και Ειρηνικό, η περιφερειακή κατανομή των προσφύγων περνά στη Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική.

Οι αριθμοί στην Ευρώπη...

(στοιχεία μέχρι τέλος 2014)

- ΕΕ φιλοξενεί **8%** των προσφύγων παγκοσμίως, ενώ το **86%** βρίσκεται σε αναπτυσσόμενες χώρες
- 630.000 αιτήσεις ασύλου στην Ευρώπη των 38, 500.000 στην ΕΕ (110.000 περισσότερες από το 2013)
- Σύριοι 22%, Ερυθραίοι 7%, Αφγανοί 6% των αιτήσεων ασύλου
- Γερμανία και Σουηδία δέχθηκαν **46%** των αιτήσεων στην ΕΕ (Γερμανία, Σουηδία, Γαλλία, Ιταλία, Ουγγαρία)
- Μέσος όρος αναγνώρισης καθεστώτος στην ΕΕ (9/2014): **44,6 %**
- **Κρίση στη Συρία:** 235.000 αιτήσεις από την αρχή της σύρραξης (2011) στα 28 ΚΜ της ΕΕ, μόνο 6% από αυτούς που έχουν καταστεί πρόσφυγες (εκτός της Τουρκίας: 1,6 εκατ. προσωρινή προστασία, Γερμανία/Σουηδία: 55% των αιτήσεων, 31% των αφίξεων από θάλασσα στη Μεσόγειο μέχρι 10/2014 ήταν Σύριοι, μόνο 3% των αιτήσεων ασύλου από Σύριους καταγράφηκαν σε χώρες της Νότιας Ευρώπης.

Μεσόγειος, «η θάλασσά μας»

African asylum seekers packed into a boat. Photograph: Massimo Sestini

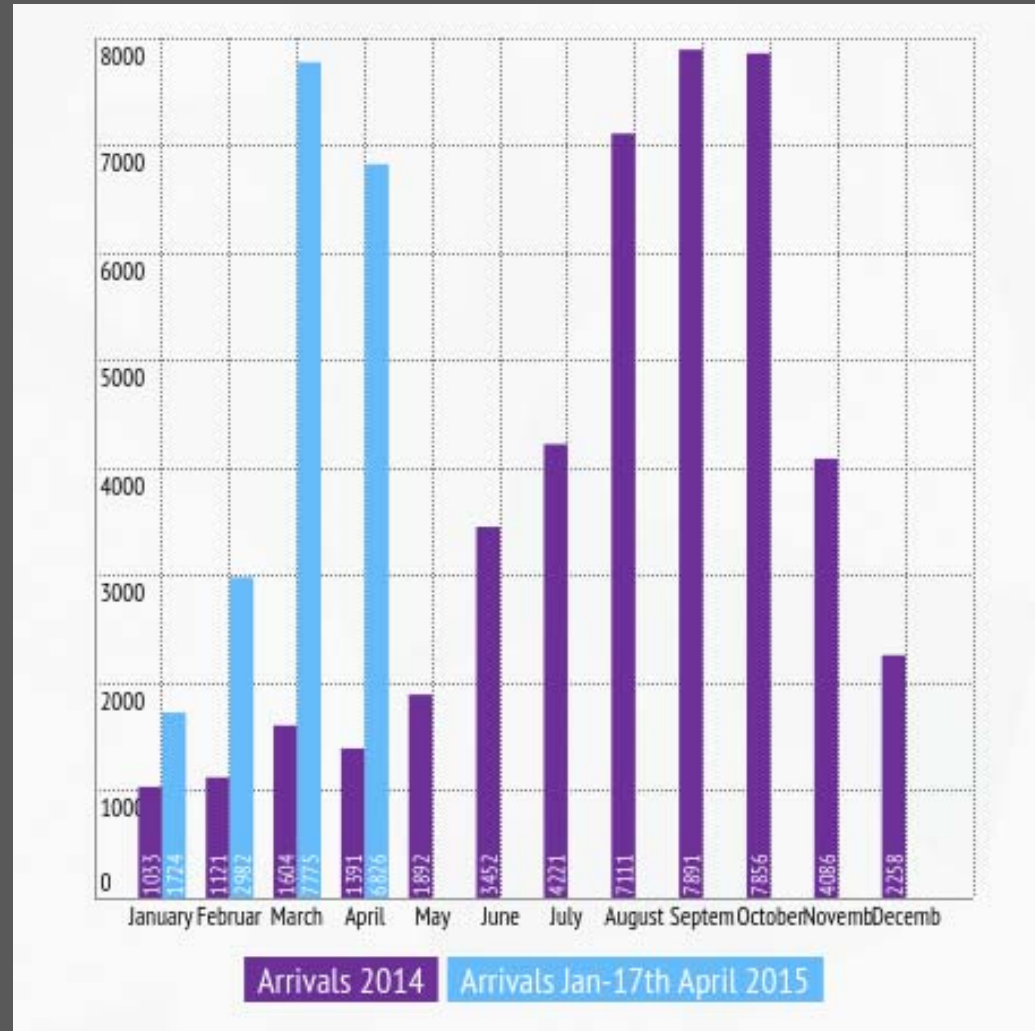
Μεσόγειος: «η θάλασσά μας»

- **2014:** 216.000 μετανάστες και πρόσφυγες έφτασαν δια θαλάσσης στην Ευρώπη, 60.000 το 2013. **2015:** περίπου 66.500 μέχρι 18.5.2015
- **2014:** περίπου οι μισοί που κατέφθασαν ήταν από Συρία και Ερυθραία, **2015 μέχρι 18.5:** πάνω από τους μισούς (53%) από Συρία, Ερυθραία και Σομαλία
- **2014:** Περίπου 3.500 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους ή ήταν αγνοούμενοι στη Μεσόγειο, **2015 μέχρι 18.5:** 1.800
- 2015: Επιδείνωση της κατάστασης ασφάλειας στη Λιβύη, χρήση της οδού Τουρκίας-Ελλάδας

Αιγαίο

- Αφίξεις Ιαν-Απρ 2014: 5.100
- Αφίξεις Ιαν-Απρ 2015: 26.000
- Αύξηση περίπου **400%**
- Πρώτη υποδοχή αναδεικνύεται σε πεδίο αναγκαίας παρέμβασης και ενίσχυσης των υπηρεσιών

Arrivals 2014 / Jan.- 17th April 2015

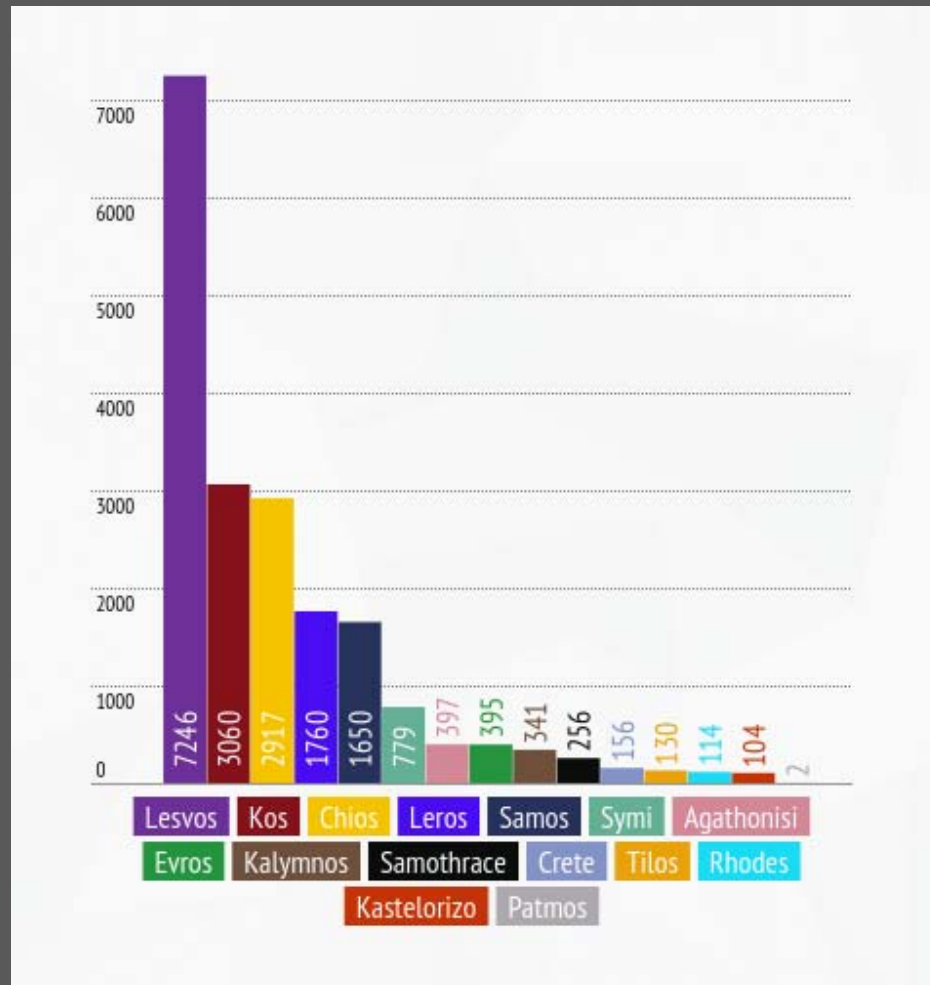
*According to UNHCR Greece figures

Arrivals Jan.-17th April 2015 (Breakdown by Nationality)

*According to UNHCR Greece figures

Arrivals Jan.- 17th April 2015 (Location breakdown)

*According to UNHCR Greece figures

Προκλήσεις και απαντήσεις

- Αύξηση άφιξης προσώπων με προσφυγικό προφίλ, άρα μη επιστρεφόμενοι
- Άρνηση επιλογής της οδού της υποβολής αιτήματος ασύλου στις πρώτες χώρες υποδοχής της ΕΕ: ανεπάρκεια Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου?
- Διάσωση στη θάλασσα/ενίσχυση νόμιμων οδών
- Προσωρινή προστασία
- Μετεγκατάσταση εντός ΕΕ/κλείδα κατανομής

Θέσεις της Ύπατης Αρμοστείας για τις επιστροφές αλλοδαπών

A. Χρήζοντες διεθνούς προστασίας

B. Μη χρήζοντες διεθνούς προστασίας

Α. Χρήζοντες διεθνούς προστασίας (1)

Αρχή της μη επαναπροώθησης:

- Οι αρμόδιες αρχές τηρούν την αρχή της μη επαναπροώθησης (άρθρο 5 της Οδηγίας για την Επιστροφή, άρθρο 20 του Ν.3907/2011)
- Έλλειψη συγκεκριμένων διαδικαστικών εγγυήσεων που μπορεί να οδηγήσει σε παραβίαση της αρχής μη επαναπροώθησης (Σχόλια Υ.Α. στην Πρόταση Οδηγίας για την Επιστροφή, 16.6.2008)
- Τα Κράτη έχουν θετική υποχρέωση να εξετάζουν αν οι υπήκοοι τρίτων χωρών που βρίσκονται κάτω από τη δικαιοδοσία τους έχουν ανάγκη παροχής διεθνούς προστασίας (ΕΔΔΑ, *Hirsi Jamaa και άλλοι κατά Ιταλίας*, 23 Φεβρουαρίου 2012, Αριθμ. Προσφυγής. 27765/09)

A. Χρήζοντες διεθνούς προστασίας (2)

- **Συστάσεις της Ύπατης Αρμοστείας για μη επιστροφή σε συγκεκριμένες χώρες**

Υεμένη, Νότιο Σουδάν, Αραβική Δημοκρατία της Συρίας, Νότιο Κίβου και γειτονικές περιοχές της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό, Νότια και κεντρική Σομαλία, Μάλι, Νοτιοανατολική Νιγηρία, Υπήκοοι Σουδάν προερχόμενοι από Νταρφούρ, Ρακίνε(Μυανμάρ), Κεντροαφρικανική Δημοκρατία, Ιράκ, Λιβύη.

- **Δεσμεύσεις της Ελλάδας:**

«δεν πραγματοποιούμε αναγκαστικές επιστροφές με κατεύθυνση τη Συρία, Ερυθραία, Σομαλία, Παλαιστίνη, Μυανμάρ και Μαυριτανία. Οι υπήκοοι αυτών των χωρών που συλλαμβάνονται, αφήνονται ελεύθεροι μόλις ολοκληρωθούν οι διαδικασίες της εξακρίβωσης της ταυτότητας, της καταγραφής, της λήψης των δακτυλικών αποτυπωμάτων και φωτογραφιών και σε περίπτωση που χρειαστεί, μετά την ολοκλήρωση της απαραίτητης ιατρικής φροντίδας.» Εισήγηση της Ελλάδας στην Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά τον έλεγχο της εκτέλεσης της M.S.S. (13.11.2013)

Α. Χρήζοντες διεθνούς προστασίας (3)

Κριτήρια συστάσεων για μη επιστροφή της Υ.Α. :

- ύπαρξη σοβαρής πιθανότητας οι υπήκοοι/προερχόμενοι από αυτές τις χώρες να πληρούν τα κριτήρια του πρόσφυγα σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης
- Λόγοι αλληλεγγύης και καταμερισμού των ευθυνών (π.χ. Σύριοι σε ενδιάμεσες χώρες, Οκτ 2014)
- Ανθρωπιστικοί λόγοι (π.χ. Αφγανιστάν, Μάιος 2006)

Χρήση από τις ελληνικές αρχές: Αστυνομία, Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής

B. Μη χρίζοντες διεθνούς προστασίας (1)

- Δίκαιη διαδικασία ασύλου
- Λύσεις για τους μη χρίζοντες διεθνούς προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της ύπαρξης αποτελεσματικού συστήματος επιστροφών, διασφαλίζουν την ύπαρξη εθνικού πλαισίου προστασίας

(Υ.Α., Θέσεις Πολιτικής για τους επιστρεφόμενους που δεν έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας, Νοέμβριος 2010)

B. Μη χρήζοντες διεθνούς προστασίας (2)

- Εμπόδια για την επιστροφή
 - Άρνηση συνεργασίας
 - Αναποτελεσματικά συστήματα επιστροφής των χωρών (έλλειψη πόρων)
 - Έλλειψη συνεργασίας με τη χώρα καταγωγής
 - Άδεια «τράνζιτ» τρίτων χωρών

(Υ.Α., Θέσεις Πολιτικής για τους επιστρεφόμενους που δεν έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας, Νοέμβριος 2010)

B. Μη χρίζοντες διεθνούς προστασίας (3)

•Κριτήρια για την εμπλοκή της Ύπατης Αρμοστείας στη διαδικασία επιστροφής:

- Τελεσίδικη απόφαση δίκαιης διαδικασίας ασύλου
- Επίδραση στο σύστημα ασύλου
- Να μην υπάρχει αντίφαση με δράσεις που εμπίπτουν στην εντολή της Ύπατης Αρμοστείας ή γενικότερα με τον ανθρωπιστικό και όχι πολιτικό ρόλο του Οργανισμού.
- Έλλειψη άλλων οργανισμών που καλύπτουν τα αντίστοιχα αιτήματα στήριξης των κρατών
- Ρόλος υποστηρικτικός όταν αυτό είναι αναγκαίο. Συμπληρωματικότητα με τη δράση των κρατικών αρχών
- Η επιστροφή πρέπει να γίνεται με τρόπο που σέβεται τα δικαιώματα των επιστρεφόμενων και την αξιοπρέπειά τους
- Η Ύπατη Αρμοστεία δεν υποστηρίζει επιστροφή σε ενδιάμεσες χώρες
- Προτεραιότητα στην εθελούσια επιστροφή. Οι αναγκαστικές επιστροφές να είναι το έσχατο μέσο, αναλογικό και σύμφωνο με το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Ειδικά για την επιστροφή ανηλίκων να λαμβάνεται υπόψη το βέλτιστο συμφέρον τους.

(Υ.Α., Θέσεις Πολιτικής για τους επιστρεφόμενους που δεν έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας, Νοέμβριος 2010)

Ρόλος της Υ.Α. στο πλαίσιο του Προγράμματος Εθελούσιας Επιστροφής του Δ.Ο.Μ. στην Ελλάδα

- «Συμβουλευτική με τους υποψηφίους δικαιούχους του Προγράμματος με στόχο την **ενημέρωσή τους** για τα δικαιώματά τους στη χώρα υποδοχής, ειδικότερα εντός της **διαδικασίας του ασύλου**, ώστε να είναι σε θέση να λάβουν μια συνειδητή απόφαση»
- Κατηγορίες υποψηφίων δικαιούχων:
 - Άνθρωποι που δεν ζητούν/ζήτησαν άσυλο
 - Αιτούντες άσυλο που υπέβαλαν παραίτηση
 - Απορριφθέντες αιτούντες άσυλο
 - Εν δυνάμει αιτούντες άσυλο (αδυναμία πρόσβασης)
 - Κάτοχοι καθεστώτος (μεταναστευτικού, ανθρωπιστικού, κλπ)

Κράτηση προς επιστροφή

Η Ύπατη Αρμοστεία έχει παρέμβει για την κράτηση προς επιστροφή που χρησιμοποιείται σε:

- (i) αιτούντες άσυλο που δεν μπόρεσαν να υποβάλουν αίτηση ασύλου πριν συλληφθούν λόγω της περιορισμένης πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου, όπως περιγράφηκε πιο πάνω,
- (ii) Σύρους και άλλα άτομα των οποίων η επιστροφή στη χώρα καταγωγής δεν είναι εφικτή (π.χ. Σομαλοί ή Ερυθραίοι) και οι οποίοι κρατούνται παράνομα γιατί θεωρούνται πως συνιστούν κίνδυνο για τη δημόσια τάξη,
- (iii) Σύρους και άλλα άτομα των οποίων η επιστροφή στη χώρα καταγωγής δεν είναι εφικτή αλλά κρατούνται για μεγάλα χρονικά διαστήματα μέχρι που επαληθευθεί η ταυτότητα και υπηκοότητά τους,
- (iv) άτομα με ιδιαίτερες ανάγκες, μεταξύ των οποίων και θύματα βασανιστηρίων
- (v) ασυνόδευτα και χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά, που λόγω των σοβαρών ελλείψεων στην πρακτική εφαρμογή των διαδικασιών προσδιορισμού ηλικίας, καταγράφονται και κρατούνται ως ενήλικες